

ПРОГРАМА “ПРЕВЕНЦИЯ В РАННА ДЕТСКА ВЪЗРАСТ”

ВЕРСИЯ НА БЪЛГАРСКИ

За A21: A21 е глобална организация против трафика на хора, посветена на това да премахне робството навсякъде, завинаги. Въпреки че има милиони поробени по света в днешно време, A21 продължава да се фокусира върху единицата- единия мъж, едната жена, едното дете в капана на робството. Нашият холистичен подход за премахването на робството в днешно време е да Достигнем, Спасим и да Възстановим животи като намалим уязвимостта, помогнем на жертвите и овластим оцелелите. Чрез партньорства и усилията на поддръжници по целия свят, A21 вярва, че робството може да бъде предотвратено, жертвите могат да бъдат идентифицирани и да им бъде помогнато, извършителите да бъдат изправени пред правосъдие, и милиони оцелели да започнат независим живот. За повече информация посетете: [A21.org](https://a21.org).

Авторско право: ©A21 USA, Inc. 2023. Всички права остават запазени. Някоя част от предпазения от авторските права материал не може да бъде възпроизведена или използвана в каквато и да е форма, като цяло или на части, електронно, механично, копирано или записано, без писмено разрешение от A21 USA, Inc. Запитвания за разрешение трябва да бъдат изпратени на имейл info@A21.org; тема: Разрешение за авторски права.

Предупреждение: Всички герои и истории в този ресурс са измислени. Имената във всеки от упоменатите случаи не олицетворяват или представляват конкретен индивид. Регионите във всеки от упоменатите случаи не изобразяват каквато и да е форма на трафик на хора специфична за тези региони.

Бележка за съдържание: Важно е да се разбере, че деца, които са преживели насилие или травма могат да бъдат обезпокоени от спомени от тяхната травма. Тази програма коментира теми включващи нежелано и опасно докосване, подвеждащи хора и опасни тайни, които често са свързани с насилствени ситуации. Децата могат да си спомнят за стара или настояща ситуация на насилие и могат да споделят това с фасилитатора (могат да имат емоционална или физическа реакция). Моля, уверете се, че сте запознати с протокола за безопасност и подаване на сигнал във вашето училище, организация, и/или държава преди да фасилитирате тази програма.

СЪДЪРЖАНИЕ

Сесия 1: Доверени и Подвеждащи хора	07
Част 1 - Стъпки към Безопасност	08
• Безопасен Светофар (<i>Приложение A</i>)	
• Безопасни Цветни Карти (<i>Приложение B</i>)	
• Стъпки към Безопасност Кратинки на Героите (<i>Приложение C</i>)	
Част 2 - Безопасен Кръг	12
• Безопасен Кръг, Шаблони на Ръце (<i>Приложение D</i>)	
Сесия 2: Безопасна и Опасна Комуникация	16
Част 3 - Непознати: Кой е Безопасен и кой Опасен?	17
• Безопасен и Опасен Непознат Картинки на Героите (<i>Приложение E</i>)	
• Безопасен и Опасен Непознат Картинки на Героите за Оцветяване (<i>Приложение F</i>)	
Част 4 - Тайни: Какво е Безопасно и какво Опасно?	21
• Не са необходими приложения	
Сесия 3: Желано и Нежелано Докосване	26
Част 5 - Безопасно и опасно докосване	27
• Безопасно и Опасно Докосване Карти с Картинки (<i>Приложение G</i>)	
• Безопасни и Опасни думи (<i>Приложение H</i>)	
• Дейности на Горещата Линия (<i>Приложение I</i>)	
Част 6 - Безопасни Граници на Тялото	31
• Страница за Оцветяване на Дейност “Нежелано Докосване” (<i>Приложение J</i>)	
Приложения	34

ОБЩ ПРЕГЛЕД НА ПРОГРАМА “ПРЕВЕНЦИЯ В РАННА ДЕТСКА ВЪЗРАСТ”

Програмата “Превенция в Ранна Детска Възраст” (ECPP) е програма за деца, базирана на дейности, които са предназначени да дадат възможност за действие на уязвими деца, както и да ги снабди с безопасни инструменти за защита при потенциално опасни ситуации рано в живота им. Една от основните цели на тази програма е да предпази малките деца от това да станат потенциални жертви на трафик на хора. ECPP има разнообразие от интерактивни, подходящи за възрастта дейности, предназначени за деца на възраст от 3 до 6 години.

Програмата е предназначена и насочена към учители в предучилищна възраст, начални възпитатели, съветници, родители и настойници, и обществени ръководители на образованието в ранна детска възраст. ECPP може да бъде приложена във всяка общностна среда и времева рамка. Идеалният метод за изпълнение е сесиите да се представят няколко пъти през годината, като се използва повторение, за да се помогне на децата да научат, запазят и приложат информацията, представена в програмата.

ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ

Смята се, че повече от 50 милиона души са държани в съвременно робство днес.¹ Всяка четвърта жертва на трафик на хора е дете.² Ние вярваме в екипирането на следващото поколение с умения, чрез които да се защити от този тип нарушения и вероятна експлоатация. Децата, по своята същност са уязвими и изследванията показват, че неблагоприятните преживявания в детството (ACEs) често се оказват свързани с трафика в бъдеще.³ Следователно децата трябва да имат разбиране за опасностите в несигурни ситуации, които могат да им навредят. Ето защо превенцията е ключът към борбата с това нарушаване на човешките права и решаването на тези проблеми в ранна възраст е ключово. Надяваме се да започнем да обучаваме деца, учители и родители да предизвикват и инициират промяна чрез тази програма. Прекратяването на трафика и експлоатацията на хора е постижимо в рамките на нашия живот. Чрез тази програма и с вашата помощ ще бъдем една стъпка по-близо до постигането на тази мисия.

ЦЕЛИ

Целите на тази програма се стремят да подкрепят децата и фасилитаторите в следното:

1. Разпознаването на доверени и подвеждащи хора
2. Разпознаването на инструментите за безопасност с цел превенция
3. Разработване на стратегии за лична безопасност

ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ

Програмата се състои от три сесии с по две части. Програмата е гъвкава и може да се адаптира според нуждите на фасилитаторите и децата. Предложената времева рамка за всяка част в рамките на една сесия е между 30 минути и един час. Всяка сесия се състои от две части. Фасилитаторите могат да предоставят инструкциите за всяка част при отделни условия/ разположения на класа. Въпреки това се препоръчва съдържанието на тази програма да се обсъжда непрекъснато, така че

¹ Международна Организация на Труда и Фондация “Върви свободно”, Интернационална Организация за Миграция 2022, Доклад за Глобални Приблизителни Оценки за Модерното Робство, Принудителен Труд и Принудителен Брак (Септември 2022), https://www.ilo.org/global/topics/forced-labour/publications/WCMS_854733/lang--en/index.htm.

² Международна Организация на Труда и Фондация “Върви свободно”. [2017]. Принудителен труд, модерно робство и трафик на хора, Женева, Септември 2017 г., стр. 5, https://www.ilo.org/global/publications/books/WCMS_575479/lang--en/index.htm.

³ Център за Контрол и Превенция на Заболяванията. [2022]. Неблагоприятни Преживявания в Детството (ACE): <https://www.cdc.gov/violenceprevention/aces/>

децата да усвояват тази важна информация през цялата учебна година.

ПУБЛИКА

Деца от 3 до 6 години; ЕСРР може да бъде подпомогната от възрастни лица (т.е. родители, настойници) или всякаква размерна група (т.е. предучилищна група, класна група, или група в някаква програма на общността).

РАЗШИРЕНИ ВЪПРОСИ

По време на сесиите има допълнителни въпроси. Те са предназначени за въпроси от по-високо ниво и се препоръчват за деца на възраст от 5 до 6 години.

ИНДИВИДУАЛНА СТРУКТУРА НА СЕСИЯТА

- **Подготовка:** Подчертава необходимите ресурси и ключови условия, необходими на фасилитатора за осъществяване на сесията
- **Въведение:** Създава очакване за съдържанието на сесията
- **Взаимодействие:** Ангажира децата в обучение чрез ситуации и позволява време за обработка на съдържанието от сесията
- **Вдъхновение:** Подтиква децата с призив за действие чрез незадължителен устен или писмен отговор, и партньор или групов проект, за да активират съдържанието на сесията
- **Приложение:** Включена е дейност, която да подпомогне усвояването на съдържанието на сесията

КЛЮЧОВИ ТЕРМИНИ

Ключовите термини ще бъдат дефинирани, с удебелен шрифт и изнесени в съдържанието през цялата програма.

ПРИМЕРНИ ОТГОВОРИ

Всеки раздел съдържа въпроси с отговори или примерни отговори. Тези отговори могат да варират от това, което децата предполагат или разбират; Те са там, за да подпомогнат фасилитатора според нуждите на сесиите.

ПРИДРУЖАВАЩА ДЕТСКА КНИЖКА

Книжката „Стъпки към Безопасност“ разказва историята на Мария, смело петгодишно дете, което среща подвеждащ човек, докато играе в парка. Тази история въвежда няколко от концепциите, които са разгледани в ЕСРР и са посочени в цялата програма.

АКО ПОДОЗИРАТЕ, ПОДАЙТЕ СИГНАЛ

ПОДАЙТЕ СИГНАЛ ЗА ТРАФИК ИЛИ ЕКСПЛОАТАЦИЯ НА ХОРА:

Национална телефонна линия за борба с трафика на хора
0800-20-100

ДОКЛАДВАЙТЕ СПЕШНИ СЛУЧАИ:

112

ДОПЪЛНИТЕЛНИ РЕСУРСИ

ОБУЧЕНИЕ НА ФАСИЛИТАТОР

ПРОУЧВАНЕ НА ОБРАТНАТА ВРЪЗКА

СЕСИЯ 1: ДОВЕРЕНИ И ПОДВЕЖДАЩИ ХОРА

ЧАСТ 1 - СТЬПКИ КЪМ БЕЗОПАСНОСТ

НЕОБХОДИМИ МАТЕРИАЛИ	КЛЮЧОВИ ТЕРМИНИ
- Детска книжка „Стьпки към Безопасност“ - Светофар на Безопасност (Приложение А) - Цветни Карти на Безопасност (Приложение Б) - Стьпки към Безопасност - изображения на героите (Приложение С) - Хартия - Боички - Пастели	Опасен Човек: подвеждащ познат или непознат човек, който използва лъжи или тайни, което кара някой да се чувства неудобно или да се страхува, както и/или нанасява физически тялото или чувствата на човека Безопасен Човек: доверен, познат човек или непознат, на когото може да се разчита, който казва истината, уважава нечий лични граници и защитава човека, за да го предпази от нанасяване Неудобно: да се чувстваш зле, уплашен, неспокоен, гадно физически или емоционално поради ситуация или човек Подвеждащ Човек: опасен или нежелан човек, който не казва истината или лъже Доверен Възрастен: Безопасен човек, на възраст над 18 години, който казва истината и е честен, надежден, на когото може да се разчита Доверен Човек: Безопасен човек (на всяка възраст), който е казва истината или е честен, надежден

ЧАСТ 2 – БЕЗОПАСЕН КРЪГ

НУЖНИ МАТЕРИАЛИ	КЛЮЧОВИ ТЕРМИНИ
- Детска книжка „Стьпки към Безопасност“ - Обръч или какъвто и да е друг материал, който може да очертае кръг около детето - Шаблон за Ръка към Безопасен Кръг (Приложение D) - Хартия - боички - Пастели - Самозалепваща лента	Безопасен Кръг: инструмент за безопасност (използвайки ръката на детето) за идентифициране на петима доверени възрастни, на които може да се разчита, за да се предпази от вреда Граници на Доверието: Ограничава се до това, с което човек се чувства удобно или неудобно в дадена връзка

ЧАСТ 1 – СЪПКИ КЪМ БЕЗОПАСНОСТ

КАЖЕТЕ: Вдигнете ръка, ако обичате да играете игри. *(Дайте време на децата да споделят накратко видовете игри, които обичат да играят).* Днес ще играем игра наречена „Открийте Цветовете на Светофара“. Понякога хората могат да бъдат **доверени и безопасни**, а друг път хората могат да бъдат **подвеждащи и опасни**. **Доверените хора са безопасни хора**, които уважават другите и техните граници и ще помогнат на друг човек да се защити от вреда и нараняване. **Подвеждащите и опасни хора** могат да бъдат такива, които познавате, или да са непознати, които може да се опитат да ви подмамят с помощта на лъжи, или да казват **опасни тайни**, или като карат друг човек да се чувства **неудобно**, да се страхува, или да наранят чувствата и дори тялото ви. **Подвеждащ и опасен човек** може да ви накара да мислите, че трябва да криете чувствата вътре в себе си и да не казвате на никого. Обаче **доверен и безопасен възрастен** ви кара да се чувствате комфортно, за да споделите и изкарате чувствата си навън, така че да можете да получите помощ.

Ще използваме три цвята, за да научим различните начини, по които можем да различим кога хората са подвеждащи, да знаем кога можем да вярваме на хората или да сме наясно, когато не сме сигурни в нечи действия. Тези цветове са: червено, жълто и зелено. Можем да намерим тези цветове на светофара.

НАПРАВЕТЕ: Покажете Светофара на Безопасност (Приложение А). Прегледайте всеки цвят и обяснете какво означава това (напр. Червено = Спри; Жълто = Забави, Бъдете внимателни; Зелено = Тръгни).

ПОПИТАЙТЕ: Прочетете следните въпроси и накарайте децата да отговорят.

ДЕЙНОСТ “ОТКРИЙТЕ ЦВЕТОВЕТЕ НА СВЕТОФАРА”
Въпрос 1: За кой цвят мислите, когато чуete думата „Спрете“? Отговор: Червено
Въпрос 2: За кой цвят мислите, когато чуete думата „Тръгни“? Отговор: Зелено
Разширен въпрос: За кой цвят мислите, когато чуete думите „внимателно или забавете?“ Отговор: Жълто

КАЖЕТЕ: Точно както светофарите имат различни цветове, които да ни помогнат да знаем кога да спрем, да забавим и да тръгнем, така можем да използваме тези три цвята, за да запомним как да разпознаваме кога хората са **подвеждащи и опасни**, кога да им се вярва или когато не сме сигурни дали можем да им се доверим, или трябва да се обърнем към **доверен възрастен**.

НАПРАВЕТЕ: Поставете децата в права линия. Прочетете няколко от ситуациите за Доверени и Подвеждащи Хора (виж по -долу). Накарайте децата да слушат и да определят дали това е безопасна, или опасна ситуация. Накарайте ги да стъпят напред („Тръгни“), ако смятат, че това е безопасна ситуация. Накарайте ги да останат неподвижни („Спри“), ако смятат, че това е опасно.

Избираемо: Показвайте картите за безопасност на трафика (Приложение А) по време на тази дейност.

ДОВЕРЕНИ И БЕЗОПАСНИ ХОРА (“ТРЪГНИ”)

- Помага да ви предпази и запази в безопасност, и да ви предпази от вреда/нараняване
- оценява и уважава какви сте
- кара ви да се чувствате комфортно/удобно
- изслушва ви
- уважава вашите физически граници на тялото
- казва истината и е честен с вас

ПОДВЕЖДАЩИ И ОПАСНИ ХОРА (“СПРИ”)

- действа съмнително и ви лъже
- изглежда, че се опитва ви заблуди
- кара ви да се чувствате **неудобно**
- носи странно усещане в коремчето ви
- наранява вашите чувства или ви вреди/наранява
- влиза в контакт с вас и общува с вас, дори когато не искате те да са около вас

ПОПИТАЙТЕ: Прочетете следните въпроси и накарайте децата да отговорят.

ВЪПРОСИ ЗА ДОВЕРЕНИ И БЕЗОПАСНИ ХОРА И СИТУАЦИИ

Въпрос 1: Кой цвят най-добре съвпада с това как може да се почувствате, когато някой, когото не познавате, ви кара да се чувствате **неудобно**, опасно, уплашено или неспокойно?

Отговор: Червено

Разширен въпрос: Защо червеният цвят би могъл да се свърже с отрицателни, тъжни или застрашителни чувства?

Примерни отговори: Избрах червено, защото означава опасност. Бих искал да спрат, защото не се чувствам в безопасност.

Въпрос 2: Кой цвят най-добре съвпада с това как може да се чувствате, когато сте с човек, с когото знаете, че сте в безопасност и можете да се доверите на човека, че той ви защитава и обича?

Отговор: Зелено

Разширен въпрос: Защо зеленият цвят би могъл да се свърже с това да се чувствате в безопасност и защитени?

Примерни отговори: Избрах зелено, защото се чувствам в безопасност. Знам, че ще ме защитят. Те се грижат за мен и няма да ме наранят.

КАЖЕТЕ: В книгата „Стъпки към Безопасност“ ще прочетем днес, че съществуват **доверени хора**, които са **безопасни**, и **подвеждащи хора**, които **не са безопасни**. Слушайте, докато чета история, в която има някои доверени и някои подвеждащи герои.

НАПРАВЕТЕ: Прочетете книгата „Стъпки към Безопасност“. Докато четете, бъдете сигурни, че показвате на децата изображенията в книгата, за да могат да следват историята и да идентифицират героите в цялата история.

ПИТАЙТЕ: Историята показваше ли както **доверени и безопасни**, така и **подвеждащи и опасни хора**?

Примерни отговори: Да, в нашата история днес имаше различни хора. Някои от тях бяха **доверени и безопасни**, а някои от тях бяха **подвеждащи и опасни**.

КАЖЕТЕ: Спомнете си как всеки от нашите три цвята на светофара имаше специално значение. Червеното означаваше СПРИ; Жълтото означаваше ЗАБАВИ или ВНИМАНИЕ; а Зеленото означаваше ТРЪГНИ. Ще изиграем игра, наречена „Открий Безопасните Цветове“, където виждате герой от нашата история и след това трябва да изберете какъв цвят според вас е той.

НАПРАВЕТЕ: Раздайте комплект цветни карти за безопасност (Приложение В) на всяко дете.

ПОПИТАЙТЕ: Прочетете следните въпроси, докато показвате едно по едно изображенията на героите от Стъпките към Безопасност (Приложение С). Накарайте децата да помислят кой цвят представя най-добре всяко изображение и ги помолете да вдигнат картата с този цвят в отговор.

ВЪПРОСИ ЗА ОТКРИВАНЕ НА БЕЗОПАСНИТЕ ЦВЕТОВЕ

Въпрос 1: Какъв цвят трябва да бъде Иво според вас? (Покажете: Изображение на героя на Иво)
Отговор: Червен

Разширен въпрос: Защо червеното е цветът, който представлява Иво?

Примерни отговори: Иво беше **подвеждащ човек**. Той се опита да отведе Мария далеч от безопасното ѝ място и далеч от семейството ѝ. **Подвеждащите хора** могат да бъдат приятелски настроени и може да искат да ви купят неща, но това не означава, че са безопасни. Може да ви лъжат или да правят нещо хубаво, защото се опитват да ви измамат.

Въпрос 2: Какъв цвят би следвало да бъде Мария? (Покажете: изображение на героя на Мария)
Отговор: Зелен

Разширен въпрос: Защо зеленото е цветът, който представлява Мария?

Примерни отговори: Мария знаеше, че не трябва да ходи с Иво, въпреки че изглеждаше познат и мил. Тя знаеше, че той е **подвеждащ и опасен** човек.

Въпрос 3: Какъв цвят трябва да бъде безопасният непознат в парка според вас? (Покажете: Изображение на Героя на Безопасен непознат)
Отговор: Зелено

Разширен въпрос: Защо зеленото е цветът, който представлява безопасния непознат?

Примерни отговори: Понякога, когато сте уплашени или в беда и някой от доверения ви кръг не е наоколо, безопасен непознат може да ви помогне. Безопасният непознат е някой, който уважава вашите граници и иска да ви помогне и да ви предпази от беда и нараняване.

Въпрос 4: Какъв цвят трябва да бъде дядото на Мария според вас? (Покажете: изображение на героя на дядото на Мария)
Отговор: Зелен

Разширен въпрос: Защо зеленото е цветът, който представлява дядото на Мария?

Примерни отговори: Дядото на Мария е **доверен и безопасен** човек, който я обича. В историята той се грижи за Мария. Той иска да пази Мария от непознати и **подвеждащи хора**.

КАЖЕТЕ: Днес свързахме цветовете червено и зелено със ситуации и типове **доверени и безопасни хора** с **подвеждащи и опасни хора**. Когато прочетохме детската книжка „Стъпки към Безопасност“, в историята срещнахме нов приятел на име Мария.

НАПРАВЕТЕ: Накарайте децата да споделят какво са научили от днешната история - “Стъпки към Безопасност” и как тя е свързана с **доверени и безопасни хора**, и с **подвеждащи и опасни хора**.

ПОПИТАЙТЕ: Прочетете следните въпроси и накарайте децата да отговорят на това, което са научили от книгата „Стъпки към Безопасност“.

ВЪПРОСИ КЪМ ДЕТСКАТА КНИЖКА „СТЪПКИ КЪМ БЕЗОПАСНОСТ“

Въпрос 1: Беше ли безопасно за Мария да остане сама в парка?

Примерни отговори: Не. Мария е твърде малка, за да бъде сама в парка.

Въпрос 2: Какво бихте направили, ако непознат или **подвеждащ човек** ви помоли да отидете някъде с тях?

Примерни отговори: Кажете не. Избягайте при **безопасен възрастен**. Разкажете на **безопасен непознат**. Това са все неща, които Мария направи в нашата история.

Разширен въпрос: Как цветовете на светофара са свързани с доверени и безопасни хора, и с **подвеждащи и опасни хора**?

Примерни отговори: Червеното представлява спиране, опасност и **подвеждащи и опасни хора**, които могат да бъдат познати (някой, когото познавате) или непознат (някой, когото не познавате). Жълтото представлява внимание, предпазливост или забавяне и може да представлява както **доверени и безопасни хора**, така и **подвеждащи и опасни хора**. Зеленото представлява **хората**, на които може да се има **доверие и са безопасни**.

ПРИЛОЖНА ДЕЙНОСТ: Обяснете на децата как има безопасни и опасни места. Често едно място може да бъде несигурно и опасно, когато при децата няма **доверен възрастен**. Напомняйте им винаги да се оглеждат за **доверени и безопасни възрастни**. Ако не виждат безопасни хора, тогава трябва да напуснат това място и да отидат в зона, където има **доверени възрастни**, които могат да им помогнат да бъдат в безопасност.

Раздайте хартия за рисуване и материали. Помолете децата да нарисуват място, което е безопасно за тях, и да включат и **доверените и безопасни възрастни**.

ЧАСТ 2 – БЕЗОПАСЕН КРЪГ

КАЖЕТЕ: Днес ще научим какво е **безопасен кръг** и кой може да бъде във вашия **безопасен кръг**. Хората във вашия безопасен кръг трябва да са **доверени възрастни**, т.е. някой, който е **безопасен човек**. Когато имате доверие на някого, трябва да се чувствате безопасно и комфортно около него. Важно е да познавате чувствата си и как те могат да ви помогнат в създаването на вашите **границы на доверие**, за да ви предпазят от вреда и нараняване. **Границите на доверието** ви помагат да разберете с какво се чувствате комфортно и с какво не се чувствате комфортно във всяка връзка с член на семейството или приятел. Също така, те могат да ви помогнат да разберете на кого можете да се доверите и кой може да ви помогне да бъдете в безопасност. Да имаш граници и да си свързан с някой, на когото можеш да се довериш, е ключът към здравата връзка.

НАПРАВЕТЕ: Вдигнете обръча/други подходящи материали, за да го покажете на децата, след това го поставете на земята и стъпете вътре в него, или използвайте лента, за да оформите кръг, ако нямате обръч. Обяснете, че пространството вътре в обръча понякога се смята за безопасно пространство на човек. Обръчът е като невидима бариера и щит, действащ като **граница на доверие**, която защитава личното пространство на човека. Излезте от обръча и след това поканете едно от децата да стане доброволец и да влезе в обръча. Попитайте детето дали му харесва идеята да влезете вътре, за да се присъедините към него, представлявайки **безопасен човек**, който влиза в неговия **безопасен кръг**.

Забележка: Добре е, ако кажат „не“, тъй като това дава пример за зачитане на **границите на доверие и затвърждава, че само техните **доверени възрастни** са добре дошли в **безопасния кръг**.*

ПОПИТАЙТЕ: Прочетете следните въпроси и накарайте децата да отговорят.

ВЪПРОСИ ЗА ДОВЕРЕНИ И БЕЗОПАСНИ ХОРА

Въпрос 1: Кой знае какво е **безопасен човек**?

Примерни отговори: **Безопасен човек** е някой, на когото може да се има доверие, уважава другите и техните граници и ще помогне да защити друг човек от нараняване. Това може да е познат човек като вашия брат или сестра, приятел, някой от общността или друг **доверен възрастен**, или непознат, на когото може да се има доверие, че е честен, уважаващ границите на нечие лично пространство и ще предпази някого от нараняване.

Разширен въпрос: Какви са някои от ценностите на **безопасен човек**, на когото може да се има доверие?

Примерни отговори: **Безопасният човек** е честен. Те се грижат за другите, мили са, проявяват **уважение** и пазят всички в безопасност.

Въпрос 2: Кой знае какво е **доверен възрастен**?

Примерни отговори: **Доверен възрастен е безопасен човек**, който е възрастен, и някой, при когото можете да отидете и да помолите за помощ. Те могат да бъдат вашият учител, родители, родител на друг човек или полицията.

КАЖЕТЕ: Вече знаем, че **границите на доверие** ви помагат да се чувствате комфортно с това кой е във вашия **безопасен кръг**. **Безопасният кръг** е инструмент за безопасност, който може да ви предпази от **подвеждащи и опасни хора**, които не са във вашите **безопасни кръгове**. Имате право на избор кого да допуснете във вашия **безопасен кръг**. Понякога няма проблем, ако трябва да промените решението си и да поканите различни хора в своя **безопасен кръг**. Например, ако се преместите в нов град, по-близо до друг член на семейството или смените училище с нов учител, **доверените възрастни** във вашия **безопасен кръг** също може да се променят. Запомнете, че е важно да допускате само **безопасни хора**, които са **доверени възрастни** във вашия **безопасен кръг**.

НАПРАВЕТЕ: Вдигнете отново обръча и стъпете вътре в него. Обяснете на децата, че този обръч не само представлява **граница на доверие**, но също така може да бъде техния **безопасен кръг**. Накарайте децата да се изправят, да протегнат ръце и да се завъртят на 360 градуса (бавно завъртане), за да създадат свой собствен невидим **безопасен кръг**.

ПОПИТАЙТЕ: Прочетете следните въпроси и помолете децата да отговорят.

ВЪПРОСИ ЗА БЕЗОПАСЕН КРЪГ

Въпрос 1: Кои са нещата, които ви карат да се чувствате в безопасност?

Примерен отговор: Нещата, които ме карат да се чувствам в безопасност, са това да бъда със семейството си, да уча в училище и да играя с приятели.

Въпрос 2: Кои са някои неща, които ви карат да се чувствате в опасност?

Примерен отговор: Нещата, които ме карат да се чувствам в опасност са, например, лаещо куче, да бъда сам в тъмното или силни звуци.

Разширен въпрос: Как даден човек се чувства, когато не се намира в безопасност?

Примерен отговор: Човекът може да се чувства **неудобно**. Коремът може да го боли, ръцете му да се потят, а пулсът му да се учести.

Въпрос 3: Какво е усещането, когато някой **непоканен човек** се приближи твърде много до вас и до вашия кръг на **безопасност**?

Примерен отговор: Усещането е на **неудобство** и опасност, сякаш другият човек е твърде близко, а физическите граници - нарушени.

Въпрос 4: Какво можете да кажете или да направите, за да помолите човека, който ви кара да се чувствате **неудобно**, да излезе от **безопасния ви кръг**?

Примерен отговор: Можеш или ти да се отдалечиш, или учтиво да помолиш съответния човек да се отдалечи. Ако даденият човек не изпълни молбата ти, при положение че вече си го помолил да се отдалечи, можеш да го отблъснеш и да споделиш на **доверен възрастен**.

ДА СЕ КАЖЕ: Хората, на които имаме доверие, са **безопасни хора**; на тях може да се разчита за вашата собствена сигурност, за това че казват истината и не лъжат, за това че ви предпазват от вреда; следователно могат да бъдат в **безопасния ви кръг**. Въпреки това съществуват **подвеждащи и опасни хора**, които лъжат и се опитват да ви контролират. Те могат също да се опитват да влязат в **безопасния ви кръг**, за да ви измамат или да ви навредят. Но запомнете, когато се чувствате **неудобно**, вие сте тези, които избирате кого да допуснете в **кръга ви на безопасност**, а в него трябва винаги да бъдат **доверени възрастни**.

ДА СЕ НАПРАВИ: Вдигнете ръцете си и посочете всеки пръст. Накарайте децата да преброят колко пръсти имат на ръката си. Посочете ръката си и начертайте “въздушен” кръг като обръч около нея, който да представлява **безопасния кръг**. Накарайте децата да очертаят “въздушен” кръг около ръката си, който да представлява собствения им **кръг на безопасност**. Обяснете им, че сега ще трябва да изберат петима човека, на които могат да имат доверие и които ще станат част от **кръга им на безопасност**.

**Забележка: Ако има деца в класа, които изпитват затруднение да използват ръцете си за тази дейност, с цел осигуряване на по-голямо приобщаване, също така могат да използват и пръстите на краката си. Дори могат да използват две очи, две уши и нос, за да запомнят.*

ДА СЕ ПОПИТА: Прочетете следните въпроси и накарайте децата да им отговорят. Напомнете на децата, че не всеки път когато се чувстват **неудобно**, е защото са в опасност (например, могат да са преяли или да им е много топло). Въпреки това, често хората изпитват **неудобно** усещане, когато се намират в опасност.

ВЪПРОСИ: ПОДВЕЖДАЩИ И ОПАСНИ ХОРА

Въпрос 1: Кои са някои хора във вашия живот, на които можете да се доверите и които ви карат да се чувствате в безопасност и защитени от вреда?

Примерен отговор: Мама, тати, леля, чичо, детегледачка, баба и дядо, преподавател, полицаи (**безопасен непознат**) и приятел са **безопасни хора в моя живот**.

Въпрос 2: Какво е усещането, когато ви е **неудобно**?

Примерен отговор: Отвън може да ти е много топло, дланите ти да се потят, колената ти да треперят. Отвътре може да се почувствате прекалено сити, да усетите гадене в стомаха, гърлото може да се усеща сухо, а цялостно може да изпитате усещането, сякаш сте замръзнали и не може да се движите.

Разширен въпрос: Усещането на **неудобство** същото ли е като усещането, че се намиращ в опасност? Ако да, защо? Ако не, защо?

Примерен отговор: Да, мога да изпитвам гадене и страх, когато се намирам в опасност и когато се чувствам **неудобно**. Също така мога да бъда “замръзнал на едно място”, когато искам да направя нещо, но не мога. Мисля, че изпитвам едни и същи чувства, когато ми е неудобно и когато не се чувствам в безопасност.

Забележка: Обяснявайки каква е разликата между **доверен и **подвеждащ човек**, е важно да се използват много примери. Това е необходимо, защото е възможно някои деца да имат родител или брат/сестра, който да спада към **подвеждащите хора** и заради това е нужно да получат допълнителни примери на **доверени възрастни**. Знаем също, че има и опасни преподаватели и полицаи, поради което нито един пример няма да остане без изключения.*

ДА СЕ КАЖЕ: Кръгът ни на **безопасност** може да бъде оприличен на **безопасен и надежден инструмент**, който ни предпазва от подвеждащи и опасни хора, намиращи се извън този кръг. Нека повдигнем ръката си и погледнем пръстите. Всеки пръст ще представлява доверен възрастен, когото можем да добавим в **кръга на безопасност**.

- Палец: Доверен полицаи/лидер на общността
- Показалец: Доверен преподавател/човек в училище
- Среден пръст: Доверен член от семейството или настойник _____. (детето избира)
- Безименен пръст: Доверен _____. (детето избира)
- Кутре: Доверен _____. (детето избира)

**Забележка: Не е задължително палецът и показалецът да бъдат наименувани. Те могат да представляват безопасен човек, който е непознат за детето, и при все това да получи неговото доверие. Личностите, които са избрани за останалите пръсти, трябва да са познати на детето и то да може да ги наименува.*

ДА СЕ НАПРАВИ: Накарайте децата да очертаят с молив/химикалка ръката си в пространството в края на комикса върху шаблона за Ръка на Кръга на Безопасност (Приложение D) или на лист хартия. Нека децата изберат пет човека, по един за всеки пръст, които да бъдат в техния **кръг на безопасност**. Не забравяйте, че два от пръстите могат да бъдат **безопасни непознати** (полицаи, учител). Помолете децата да нарисуват всеки един от **доверените възрастни**, които са в **кръга им на безопасност**.

Накарайте децата да използват пръстите си, за да изберат кой да бъде включен в **кръга им на безопасност**. Другите пръсти представляват **доверени и безопасни хора**, които децата избират сами. Обяснете, че няма правилни или грешни избори - всеки **кръг на безопасност** ще изглежда по различен начин.

ДА СЕ ПОМОЛИ: Прочетете следващите въпроси и помолете децата да ви отговорят.

ВЪПРОСИ: РЪКАТА НА КРЪГА НА БЕЗОПАСНОСТ

Въпрос 1: Кой е **довереният възрастен** в **кръга ви на безопасност**, който сте сложили на палеца си?

Примерен отговор: Аз нарисувах полицаи. Аз - свещеника ми. Аз избрах треньора ми.

Въпрос 2: Кой е **довереният възрастен** в **кръга ви на безопасност**, който заема позицията на показалеца?

Примерен отговор: Аз нарисувах вас като наш преподавател. Аз - нашия директор. Аз сложих моя частен учител.

Въпрос 3: Кой е **довереният възрастен**, който се намира на мястото на средния ви пръст?

Примерен отговор: Аз нарисувах мама. Аз - леля. А аз - дядо.

Въпрос 4: Кои са **доверените възрастни**, които сложихте на безимения си пръст и на кутрето?

Примерни отговори: Аз нарисувах треньора ми. Аз - моя съсед. Аз избрах братовчедата ми.

ПРИЛОЖНА ДЕЙНОСТ: Разгледайте "Стъпки към Безопасност - детска книжка" и как Иво се опита да подведе Мария да тръгне с него. Напомнете на децата, че винаги, когато се намират в училище или някъде другаде, трябва да информират преподавател или **доверен възрастен**, ако **подвеждащ и опасен човек** се опита да ги подведе да тръгнат с него. Също така помолете децата да вземат със себе си шаблона на Ръката на кръга на безопасност (Приложение D), за да го разгледат вкъщи с **доверен възрастен** от техния **кръг на безопасност**.

СЕСИЯ 2: БЕЗОПАСНА И ОПАСНА КОМУНИКАЦИЯ

ЧАСТ 3 - НЕПОЗНАТИ: КОЙ Е БЕЗОПАСЕН И КОЙ НЕ Е?

НУЖНИ МАТЕРИАЛИ

- “Стъпки към Безопасност - детска книжка”
- Изображения: Безопасни и Опасни Непознати (приложение Е)
- Изображения за Оцветяване: Безопасни и Опасни непознати (приложение F)
- Цветни моливи или флумастери

По желание:

- Действия за самозащита срещу опасни непознати - видео

- Раница, яке

КЛЮЧОВИ ТЕРМИНИ

- **Познат човек:** близък приятел или член от семейството, който е добре познат и разпознаваем
- **Връзка:** взаимоотношения между двама човека
- **Безопасен непознат:** човек, който не е бил близък или познат досега, но помага да пази другите в безопасност
- **Опасен непознат:** човек, който си служи с лъжи и тайни, с цел да накара някого да се чувства неудобно или да изпитва страх, и/или да нарани неговото тяло или чувства

ЧАСТ 4 - ТАЙНИ: КАКВО Е БЕЗОПАСНО И КАКВО Е ОПАСНО?

НУЖНИ МАТЕРИАЛИ

- “Стъпки към Безопасност” - детска книжка
- Хартия за рисуване
- Цветни моливи или флумастери

КЛЮЧОВИ ТЕРМИНИ

- **Безопасни тайни:** информация, която е предвидена да остане поверителна и в тайна за кратък период от време, но която рано или късно може да бъде разкрита или споделена
- **Опасни тайни:** информация, която може да навреди на някого, да наруши правило или да накара даден човек да се чувства изплашен, разтревожен или объркан; казано е никога да не се споделя с други
- **Избор:** да се вземе решение за нещо или за някого, като често се избира между две или повече опции

ЧАСТ 3 - НЕПОЗНАТИ: КОЙ Е БЕЗОПАСЕН И КОЙ НЕ Е?

ДА СЕ КАЖЕ: Днес ще разгледаме как във вашия живот могат да се появят както **безопасни**, така и **опасни непознати**, и кои могат да бъдат те? Ще разгледаме отново “Стъпки към Безопасност”, където видяхме как Мария разпозна Иво, но всъщност не го познаваше толкова добре. За нея той беше непознат. Тя знаеше, че не трябва да отива в парка с Иво, защото той не беше част от нейния **кръг на безопасност**.

ДА СЕ НАПРАВИ: Разгледайте отново частта в “Стъпки към Безопасност”, когато Мария среща Иво. Покажете илюстрациите и опишете защо Иво е **подвеждащ човек** и защо той е **опасен непознат** за Мария.

ДА СЕ ПОПИТА: Прочетете следните въпроси и накарайте децата да им отговорят.

ВЪПРОСИ& БЕЗОПАСНИ И ОПАСНИ НЕПОЗНАТИ

Въпрос 1: Кой човек наричаме непознат?

Примерен отговор: Човек, който не познаваме и около когото трябва да бъдем внимателни. Някой, с когото не сме познати, дори и да го виждаме често.

Въпрос 2: Какви са характеристиките на **опасния непознат**?

Примерен отговор: **Опасният непознат** може да те помоли да направиш нещо, което те кара да се чувстваш **неудобно** или да те отдалечи от безопасни места (например вкъщи, родителите ти, приятелите ти). **Опасните непознати** могат дори да ви измамат или да ви накарат да излъжете (например да ви кажат “Това е нашата малка тайна”).

Въпрос 3: Има ли **опасни непознати** и онлайн?

Примерен отговор: Да. **Опасните непознати** са както в реалния живот, така и в интернет. Не винаги знаем с кого разговаряме онлайн и не всеки е безопасен.

Разширен въпрос: Кой може да бъде **безопасен непознат** за вас?

Примерен отговор: **Безопасните непознати** са хора, с които не се познавате, но са тук, за да ви помогнат, а не да ви навредят. **Безопасните непознати** могат да бъдат полицаи, служители в магазин или възрастни, които работят във вашето училище.

ДА СЕ КАЖЕ: Въпреки че не всички непознати са опасни, трябва да стоите настрана от хора и места, които не познавате и никога да не отивате някъде с някого, когото не познавате. **Опасните непознати** могат да бъдат злонамерени. Те могат да ви предложат бонбони, пари или други възнаграждения, за да ви примамят да отидете сами с тях на **опасно място**. Важно е да се внимава с **опасните непознати** и да не отивате никъде с човек, с когото не се познавате и с когото нямате никакви **взаимоотношения**. От друга страна **безопасният непознат**, въпреки че си остава непознат, е човек, който е тук да ви помага, а не да ви навреди. **Безопасният непознат**, в лицето на полицаи или доктор, би ви помогнал в случай на спешност.

Спомняте ли си, когато направихме нашия **безопасен кръг** и в него включихме познати за нас лица като мама, дядо или леля? Също така споменахме и някои **безопасни непознати** като полицаите или родител на друго дете. Всичките **кръгове на безопасност** колкото и да си приличат, се различават по факта, че всеки един от нас има различно семейство и познава различни хора. Това означава, че ние разполагаме с лично индивидуални **доверени възрастни** в нашия живот. Непознатите, **безопасни и опасни**, също се различават за всеки един от нас. Например, вие може да познавате леля си и чичо си достатъчно добре, за да бъдат те част от вашия **кръг на безопасността**. Докато е възможно, някой друг да не е толкова близък с леля си и чичо си и следователно те да не са част от неговия **безопасен кръг**.

ДА СЕ НАПРАВИ: Дръжте изправени едно по едно Изображенията на Безопасни и Опасни непознати (Приложение Е) и прочетете въпросите, отнасящи се към “Стъпки към Безопасност”. Помолете децата да вдигнат два палеца нагоре, когато смятат, че отговорът е “**безопасен възрастен**”. В случай на отговор “**опасен възрастен**” децата трябва да кръстосат ръце на гърдите си и да стиснат юмруци.

По желание: Когато децата отговорят “опасен”, могат да направят знак “стоп” с ръката си и да скочат с другата ръка на бедрото си (като супергерой).

Изображения с опасни и безопасни непознати	Безопасен/ Опасен	Обосновка
Полицаи	Безопасен	Те бяха способни да помогнат на Мария
Майка (с дете)	Безопасен	Те бяха способни да помогнат на Мария
Иво	Опасен	Той се опита да примамва Мария да отиде с него на опасно място и да го запази в тайна (опасна тайна) от хората в кръга ѝ на безопасност .

ВЪПРОСИ: “СТЪПКИ КЪМ БЕЗОПАСНОСТ”

Въпрос 1: Според вас този непознат може да бъде определен като безопасен или опасен?

Примерен отговор: **Безопасните непознати** са тези хора, които биха ми помогнали.

Разширен въпрос: Защо смятате, че непознатият човек може да бъде приет като безопасен или като опасен спрямо вас?

Примерен отговор: Всеки, който се опита да ме измами или да ми навреди, не е **безопасен човек/непознат**.

Въпрос 2: Мария имаше ли **връзка** с Иво?

Примерен отговор: Не, тя не е имала **връзка** с Иво. От разказа разбираме, че Мария не е познавала Иво.

Разширен въпрос: Как разбирате, че Мария не е имала **връзка** с Иво?

Примерен отговор: Дядото на Мария може би е познавал Иво, но тя самата никога не го е срещала. Ако не познаваш някого и никога не си говорил с него, следователно не можеш да имаш връзка със съответния човек.

ДА СЕ КАЖЕ: Днес научихме, че непознатият може да бъде или доверен човек, който е **безопасен**, или **подвеждащ и опасен човек**. Добихме знания и за някои от знаците, които сигнализират за опасен непознат. Сега ще се запознаем с нещата, които трябва да правим, когато се чувстваме **неудобно** или в опасност.

ДА СЕ НАПРАВИ: Нека децата оцветят Изображенията за оцветяване: Безопасни и Опасни Непознати (Приложение F). Помолете учениците да изберат цветове, които най-добре ще отразят емоциите и чувствата им, когато чуят думите “безопасен” и “опасен”. Поканете децата да споделят с вас или с друг доверен възрастен какво са научили днес за **безопасните и опасните непознати**.

ДА СЕ ПОПИТА: Какво трябва да направите, ако **опасен непознат** иска да разговаря с вас?
Примерен отговор: Ако **опасен непознат** се опитва да разговаря с мен или задава въпроси за това къде живея и къде уча, трябва да приключа разговора си с него и да се отдалеча. В случай когато **опасен непознат** се опита да се доближи до тялото ми, аз трябва да избягам или да го избутам настрана.

ПРИЛОЖНА ДЕЙНОСТ: Обяснете, че винаги трябва да се сподели на някого от **кръга на безопасност** за **опасен непознат**. Също така е важно да се обясни, че в дадени случаи е вероятно първо да се наложи да избягаш, преди да имаш възможност да споделиш на **доверен възрастен**.

Разговаряйте с децата относно необходимите действия за самозащита, ако **опасен възрастен** се опита да ги сграбчи. Демонстрирайте някои движения, които биха им помогнали да добият представа как да се защитят. Прочетете и разиграйте всяко едно от “Действия за Самозащита срещу Опасен Непознат”. Накарайте децата да копират демонстрираните действия.

**Забележка: За безопасността на децата, тази дейност не бива да бъде упражняване по двойки.*

Действия за самозащита срещу опасен непознат:

1. **Раница:** Когато някой ви сграбчи за раницата, отпуснете рамена надолу, свалете раницата си и изтичайте до най-близкото безопасно място: класна стая, магазин или семейство с дете. Безопасността ви е по-важна от раницата. Винаги можете да си купите нова.
2. **Яке:** Когато някой ви сграбчи за якето, отпуснете рамена надолу, размърдайте ръцете си и ги извадете от ръкавите на якето, изтичайте до най-близкото безопасно място: класна стая, магазин или семейство с дете. Безопасността ви е по-важна от якето. Винаги можете да си купите ново яке.
3. **Тяло:** Когато някой ви сграбчи за раменете или за друга част от тялото, опитайте се да избягате. Ако не можете, клекнете в краката на нападателя и заключете с ръце единия му крак, а с кратата си - другия крак. Можете също и да извикате за помощ и да кажете нещо от рода на „Ти не си моята майка“ или „Ти си непознат“.

По желание: Вместо да демонстрирате гореописаните действия, може да пуснете видеото за Действия за самозащита срещу опасни непознати.

ЧАСТ 4 - ТАЙНИ: КАКВО Е БЕЗОПАСНО И КАКВО Е ОПАСНО?

ДА СЕ КАЖЕ: Досега учихме за това как различни хора могат да бъдат **безопасни и доверени** или да са **подвеждащи и опасни**. Също както хората са безопасни и опасни, така и тайните могат да бъдат **безопасни и опасни**. За **безопасни тайни** смятаме тези, които не вредят на хората, носят щастие на вас и на всички, които са включени, като например да организираш парти изненада за някого, когото обичаш. **Безопасните тайни** трябва да бъдат пазени за кратък период от време и в крайна сметка да бъдат споделени с хората, от които са пазени. От друга страна обаче **опасните тайни** биха могли да навредят на вас или на някой друг и не бива да бъдат пазени. Те могат да ви натъжат, да ви накарат да изпитвате тревога, **дискомфорт** или страх, че нещо лошо ще се случи. Обикновено **подвеждащите и опасни** хора са тези, които ще се опитат да ви измамят и да ви помолят да пазите **опасна тайна**, карайки ви да си мислите, че трябва да криете чувствата си вместо да ги споделите с **доверен възрастен**.

ДА СЕ НАПРАВИ: Помолете децата да се наредят в две редици. Обяснете им, че вие ще прошепнете тайна дума на двамата капитани (на човека, който се намира най-отпред на редицата). Напомнете на капитаните, че не е позволено да казват думата на глас. Когато кажете „старт“, всеки капитан трябва да прошепне думата на съседа му в редицата. След това всяко дете трябва да прошепне думата на следващия играч до него, докато прошепнатата „тайна“ дума не стигне края на редицата.

**Забележка: За играта на „телефон“ може да се използва всеки един от ключовите термини - безопасен, опасен, тайна, избор, подвеждащ, доверен, неудобен.*

ДА СЕ ПОПИТА: Прочетете следните въпроси и накарайте децата да им отговорят.

ВЪПРОСИ: БЕЗОПАСНИ И ОПАСНИ НЕПОЗНАТИ

Въпрос 1: Според вас „тайната“ дума в нашата игра се отнасяше за **безопасна** или за **опасна тайна**?

Примерен отговор: Аз мисля, че тайната дума беше безопасна, защото я запазахме за кратко време и след това я споделихме с останалите.

Въпрос 2: Защо някой би ви помолил да пазите **безопасна тайна**?

Примерен отговор: Ако тайната е свързана с рожден ден, ваканция или подарък, тогава можем да я определим като **безопасна тайна**. Или ако тайната е необходимо условие за дадена игра, например като тази, която играхме досега. За кратък период от време ние не знаем каква е тайната.

Въпрос 3: Как може да характеризирате **опасната тайна**?

Примерен отговор: **Опасната тайна** крие факти, свързани с нередни действия или **неудобно** докосване. Тя може да нанесе вреда.

Въпрос 4: Какво трябва да направиш, ако бъдеш помолен да пазиш **опасна тайна**?

Примерен отговор: Трябва да кажа на човека, който ме е помолил да пазя тайната, че не се чувствам удобно да изпълня тази молба или директно да му откажа. След това ще споделя случката на **доверен възрастен**.

Разширен въпрос: Възможно ли е някога **опасната тайна** да се превърне в безопасна?

Примерен отговор: Не, не е възможно, тъй като **опасната тайна** има за цел да скрие нещо нередно или нараняващо. Тя никога няма да бъде безопасна. Дори и ако човекът, който ви я казва, настоява, че е безопасно и че ви обича, ако тайната може да ви навреди, да ви отдалечи от **доверен възрастен** или да ви накара да се чувствате **неудобно**, то тя никога няма да бъде определена като безопасна.

ДА СЕ КАЖЕ: **Подвеждащите хора** са неканени хора, които може би вече познавате. Те не винаги са непознати. Могат да бъдат човек, с когото вече се познавате като член от семейството или семеен приятел. Всеки може да бъде **подвеждащ човек**. Подвеждащите хора ви насърчават да пазите **опасни тайни** и да не ги споделяте с никой друг. Тези **опасни тайни** могат да ви накарат да се чувствате **неудобно**, те могат да наранят както вас, така и някой друг.

ДА СЕ ПОПИТА: Прочетете следните сценарии и съответстващите им въпроси и помолете децата да им отговорят. Помолете децата да се изправят, ако мислят, че в сценария има **безопасна тайна**, или да сложат ръце на главата си в случай на **опасна тайна**.

СЦЕНАРИИ ЗА БЕЗОПАСНИ И ОПАСНИ ТАЙНИ

Сценарии 1: Иван моли майка си да направят торта за дядо му, но иска това да бъде запазено в тайна, защото ще бъде изненада.

Въпрос 1: Тази тайна **безопасна** ли е, или е **опасна**? Защо?

Примерен отговор: Това е **безопасна тайна**. Иван прави нещо мило за дядо си, което ще го зарадва.

Сценарии 2: Ивелина и малката ѝ сестричка чуват спор между родителите им. Те виждат как майка им бива изблъсквана и се уплашват. Изтичват до стаята си и Ивелина казва на сестра си, че трябва да си замълчат и да не споменават за случилото се.

Въпрос 2: Тази тайна **безопасна** ли е, или е **опасна**? Защо?

Примерен отговор: Това е **опасна тайна**. Ивелина и сестра ѝ са уплашени, а майка им е пострадала. Запомнете - **опасната тайна** може да ви накара да се чувствате **неудобно**, може да нарани както вас, така и някой друг.

Сценарии 3: В последно време Миа е много тъжна. Най-добрите ѝ приятели Джон и Лео искат да я разведрят. Те ѝ изработват специална картичка, купуват бонбони и ги скриват в раницата ѝ. Друг приятел минава покрай тях и ги пита какво правят. Споделят му плана им - картичката и бонбоните, с които ще изненадат Миа, но го молят да запази плана в тайна.

Въпрос 3: Тази тайна **безопасна** ли е, или е **опасна**? Защо?

Примерен отговор: Това е **безопасна тайна**. Джон и Лео правят нещо хубаво, за да повдигнат духа на приятелката им Миа.

Сценарии 4: Докато Али играла с най-добрата си прителка, забелязала, че по ръцете и краката ѝ има синини. Когато Али попитала за случилото се, прителката ѝ се изплашила и я помолила да не казва на никого. Споделила ѝ, че когато баща ѝ се ядосал, понякога я наранявал.

Въпрос 4: Тази тайна **безопасна** ли е, или е **опасна**? Защо?

Примерен отговор: Това е **опасна тайна**, защото Али разбира, че най-добрата ѝ приятелка бива наранявана от баща ѝ. Ако Али сподели тайната с **доверен възрастен**, това може да предотврати по-нататъшно малтретиране на прителката ѝ и да намери нужната за семейството помощ.

Сценарии 5: В училище Лиа направила специална картичка за майка си и помолила сестра си: „Моля те, не намеквай на мама за картичката. Искам да я изненадам.“

Въпрос 5: Тази тайна **безопасна** ли е, или е **опасна**? Защо?

Примерен отговор: Това е **безопасна тайна**, защото картичката е направена за специален случай и Лиа иска да изненада майка си. В момента на изненадата тайната ще се разкрие за всички.

Сценарии 6: Член от семейството на Елена ѝ е направил неприлични снимки (снимки на интимните части от тялото ѝ). Той ѝ казал, че ако не споменава на никого за снимките, щял да ѝ купи каквото си поиска.

Въпрос 6: Тази тайна **безопасна** ли е, или е **опасна**? Защо?

Примерен отговор: Това е **опасна тайна**, защото никой няма право да снима интимните части от тялото ти. Чичо ѝ я моли да не казва на никого, защото знае, че това е неправилно и нелегално.

ДА СЕ КАЖЕ: Днес научихме, че има два типа тайни – **безопасни** и **опасни**. Също така видяхме, че не е нужно **повеждащите хора** да са непознати, те могат да бъдат наши **познати** и да са **опасни**.

Подвеждащите и опасни хора често правят обещания за подаръци, при условие че запазите малката им тайна и не я споделяте с никого. Понякога **опасната тайна** е и тази, която задържаме за себе си, когато видим, че нещо опасно и неправилно се случва на друг човек. Например, ако видите, че някой вкъщи бива блъскан, удрян или че се хвърля нещо по него, но сте твърде изплашени, за да споделите с **доверен възрастен**.

ДА СЕ НАПРАВИ: Прочетете на глас откъса от книгата „Стъпки към Безопасност“, в който Иво отново се опитва да подведе Мария (страници 5-7). Помолете децата да слушат разказа и едновременно с това внимателно да разгледат илюстрациите, и да се опитат да разберат защо Иво е подвеждащ човек. След всяка прочетена страница спрете и кажете „Тук Иво е подмамващ“. Накарайте децата да повторят изречението „О, не! Иво е подмамващ!“. Използвайки обясненията от таблицата по-долу, продължете да обяснявате защо Иво подвежда хората.

Страница #	Обяснение
5	Мария не познава Иво. Той ѝ е непознат. Той е опасен възрастен . Иво не познава Мария. Той се опитва да я подведе, защото е възрастен, който моли дете да играе с него, когато родителите на детето не са наоколо.
6	Иво се опитва да подведе Мария, като се преструва, че е приятелски настроен. Той ѝ казва, че тя играе много добре футбол и докосва лицето ѝ без нейно позволение. Мария се чувства неудобно , обаче Иво се смее.
7	Иво моли Мария да отиде с него до един парк, намиращ се близо до неговата къща, и ѝ предлага нова топка за футбол. Той се опитва да подведе Мария, защото знае, че на нея не ѝ е позволено да отиде, но все пак настоява и предлага това да бъде малката им тайна. Подвеждащите и опасни възрастни не са част от вашия кръг на безопасност , следователно не би трябвало да ви питат да отивате някъде с тях. Ако някой ви помоли да направите нещо, което знаете, че не ви е позволено, то този човек се опитва да ви подведе .

ДА СЕ ПОПИТА: Прочетете следните въпроси и накарайте децата да им отговорят, като размишляват върху разказа и героите.

ВЪПРОСИ: „СТЪПКИ КЪМ БЕЗОПАСНОСТ”
Въпрос 1: Според вас Иво познат или непознат е за Мария? Отговор: Иво е непознат. Въпрос 2: Според вас Иво е приятелски настроен или се опитва да подведе Мария? Отговор: Той се опитва да я подведе. Въпрос 3: Какво прави Иво, за да го определим като подвеждащ човек? Примерен отговор: Иво се опита да подведе Мария да му се довери и да отиде с него в парк без присъствието на доверен възрастен. Дори и след като Мария му отказа, той се опита да я примамва с подарък и я помоли да пази тайна.

Въпрос 4: Каво трябва да правите, когато видите нещо опасно?

Примерен отговор: Да споделим с **доверен възрастен от кръга ни на безопасност**. В даден случай това може да бъде и **безопасен непознат**, както Мария направи, когато изтича до майката с детето.

Разширен въпрос: Кой може да ни каже **опасна тайна**?

Примерен отговор: Всеки един човек може да каже **опасна тайна**, обаче ако сте **доверен и безопасен човек**, вие няма да кажете **опасна тайна**.

ПРИЛОЖНА ДЕЙНОСТ: Напомнете на децата, че **безопасните тайни** трябва да се пазят за кратък период от време и че накрая ще бъдат разкрити и пред останалите хора. От друга страна **опасните тайни** могат да навредят на вас и на другите около вас и не бива да бъдат пазени в тайна. **Опасната тайна** освен че може да бъде казана от някой друг, също така може да бъде нещо, което човек сам за себе си решава да запази в тайна - ако е видял друг човек да се намира в опасност или да бъде нараняван. Например да стане свидетел на човек, който е тормозен или нараняван и да бъде прекалено изплашен, за да сподели с друг.

Раздайте хартия за рисуване и материали. Помолете децата да нарисуват двама (или повече) **доверени възрастни**, на които могат да кажат, ако някога станат свидетели на малтретиране на друг човек.

СЕСИЯ 3: ЖЕЛАНО И НЕЖЕЛАНО ДОКОСВАНЕ

ЧАСТ 5 - БЕЗОПАСНО И ОПАСНО ДОКОСВАНЕ

НУЖНИ МАТЕРИАЛИ	КЛЮЧОВИ ТЕРМИНИ
- Детска книжка „Стъпки към Безопасност“ - Хартия за диаграми или бяла дъска - Карти с изображения на Безопасно и Опасно Докосване (Приложение G) - Безопасни и опасни думи (Приложение H) - Пастели или глина - Дейност към горещата линия (Приложение I)	Безопасно докосване: положително докосване, което кара човек да се чувства обгрижван, важен и в безопасност Опасно докосване: тайно или негативно докосване, което кара човек да се чувства неудобно или наранен Нежелано докосване: някой ви докосва по безопасен или опасен начин без ваше разрешение Желано докосване: положително докосване, което кара човек да се чувства обгрижван, важен, в безопасност и трябва да има вашето разрешение

ЧАСТ 6 - БЕЗОПАСНИ ГРАНИЦИ НА ТЯЛОТО

НЕОБХОДИМИ МАТЕРИАЛИ	КЛЮЧОВИ ТЕРМИНИ
- Детска книжка „Стъпки към Безопасност“ - Страница за оцветяване на активност с нежелано докосване (Приложение J) По избор: - Пастели	Лична граница на тялото: пространството на човека, което заобикаля цялото му физическо тяло, включително интимните му части Лично пространство: необходимото пространство, нужно между вас и другите, за да създадете усещане за комфорт и уединение Интимни части: части от тялото на човек, които са покрити с бельо или бански костюм Уважение: почитане на нещо или някого като ценен и важен

ЧАСТ 5 - БЕЗОПАСНО И ОПАСНО ДОКОСВАНЕ

КАЖЕТЕ: Децата имат много различни права, включително да ходят на училище, за да получат образование и да имат възможността да бъдат в безопасност и да играят с приятели. Те също имат право да бъдат защитени от нараняване, което означава правото да кажат „не“ на **нежеланото докосване**. Днес ще научим повече за нашите тела и какво е **безопасно и опасно докосване**. **Безопасното докосване** е **желано докосване**, защото се извършва с ваше разрешение. **Желаното докосване**, като прегръдка от мама или целувка по бузата от баба ви, е положително докосване, което ви кара да се чувствате обичани, обгрижвани, комфортно и сигурно.

Опасното докосване обаче, може да ви накара да се почувствате **неудобно**, уплашени или наранени. Други възрастни не могат да докосват, виждат или играят с вашите **интимни части**, включително вашите учители и всички непознати. **Нежелано докосване** се случва, когато някой ви докосва по безопасен или опасен начин без ваше разрешение. Имате право да кажете „не“, ако някой продължава да ви докосва, след като сте казали „спри“, или ви моли да го докосвате под бельото му. Ако някой продължава да докосва **интимните ви части** (с или без ваше разрешение) или ви моли да докосвате **интимните му части**, това е нежелано и опасно докосване и трябва да кажете на **доверен възрастен** във вашия безопасен кръг!

НАПРАВЕТЕ: Накарайте децата да се упражняват да повтарят следното изявление за своето тяло и да се упражняват да казват „не“ с учтив, но настоятелен глас.

- Декларация: „Моето тяло ми принадлежи.“
- Примерни твърдения „Не“: „Не, не ме докосвайте.“ „Спри. Не искам да бъда докосван така.“

ПОПИТАЙТЕ: Прочетете следните въпроси и помолете децата да отговорят.

ВЪПРОСИ ЗА НЕЖЕЛАНО И ОПАСНО ДОКОСВАНЕ

Въпрос 1. Как изглежда **желаното или безопасното докосване**?

Примерни отговори: **Безопасното докосване** кара човек да се чувства обгрижен и комфортно. **Желаното докосване** е положително докосване и е добре и се прави с разрешение.

Въпрос 2. Какво е **нежелано или опасно докосване**?

Примерни отговори: **Опасното докосване** може да е потайно или да е докосване, което ме кара да се чувствам некомфортно. **Опасното докосване** може да ме нарани. **Нежелано докосване** е това, което не съм искал. Не съм казал „да“, нито съм дал разрешение да бъда докосван.

Разширен въпрос. Имате ли право да кажете „не“ на **нежелано или опасно докосване**? Защо или защо не?

Примерен отговор: Да, тялото ми принадлежи на мен, а не на някой друг.

КАЖЕТЕ: Ние общуваме с много различни хора всеки ден и понякога тези взаимодействия могат да включват различни видове докосвания. Има много примери за приветствано и **безопасно докосване**. Въпреки това, не всички примери са вид **желано докосване** и е важно да се разбере разликата.

НАПРАВЕТЕ: Покажете картите с изображения за безопасно и опасно докосване (Приложение G) от списъка. Накарайте децата да определят кои са безопасни и опасни докосвания, като използват жестовете с ръце, за да отговорят на примерите. Ако децата смятат, че примерът е за **безопасно докосване**, накарайте ги да вдигнат палец. Ако смятат, че **докосването е опасно**, накарайте ги да направят кръст (X) с ръцете си.

ПРИМЕР БЕЗОПАСНО ДОКОСВАНЕ	ПРИМЕРИ ЗА ОПАСНО/НЕЖЕЛАНО ДОКОСВАНЕ
• Утешителна прегръдка или ръка около рамото от някой, на когото имате доверие • Потупване по гърба или дай пет • Лекуване чрез инжекция или отстраняване на треска • Родител или лице, което се грижи за някого, като почиства друг човек, за да го поддържа чист • Потупване на приятел по рамото или гърба, за да направите „Пу за мен“, когато играете на гоненица • Да прегърнете и целунете някого вкъщи, когато се събудите или заспите • Възрастни се ръкуват един с друг, за да кажат „здрасти“ или когато са съгласни за нещо	• Удряне • Биене • Бутане • Щипане • Грабване • Ритане • Хапане • Нежелано гъделичкане (продължава, след като сте казали „не“ или „спри“) • Сядане в или близо до скута на непознат или подвеждащ/опасен човек

По избор: Отпечатайте безопасните и опасните думи (Приложение H). Поставете всяка дума в противоположните страни на стаята. Помолете децата да застанат в средата на стаята, докато държите картите с изображения за безопасно и опасно докосване (Приложение G). Когато вдигнете изображението, кажете на децата какво представлява и ги помолете да решат към коя страна на стаята според тях принадлежи изображението (безопасна или опасна) и отидете на тази страна (т.е. „дай пет“ е безопасно докосване).

ПОПИТАЙТЕ: Прочетете следните въпроси и помолете децата да отговорят.

НЕЖЕЛАНО И ОПАСНО ДОКОСВАНЕ ВЪПРОСИ

Въпрос 1: Каква е разликата между безопасно **докосване** и **опасно/нежелано докосване**?

Примерни отговори: **Безопасното докосване** кара човек да се чувства обгрижен. **Опасното докосване** кара човек да се чувства отвратен, тъжен, несигурен или неудобно.

Въпрос 2: Има ли **безопасни докосвания**, които могат да бъдат **неканени или опасни**? Защо или защо не?

Примерни отговори: Да, **неканена** прегръдка, която кара човек да се чувства **неудобно**, дори ако е от някой, когото познава, може да е опасно докосване.

Въпрос за разширение: Какво правите, ако някой в училище, който е **неканен** и **подвеждащ**, се опита да ви докосне, когато няма никой наоколо?

Примерни отговори: Трябва да кажа на **доверен възрастен** в моя **безопасен кръг** като моя учител или да поискам да се обадя на моя родител или настойник и да ги уведомя какво се е случило в училище.

КАЖЕТЕ: Винаги можете да кажете на някой от **вашия безопасен кръг**, ако някой ви е докосвал по **интимните части**. **Доверените възрастни** искат да са сигурни, че сте в безопасност и искат да ви помогнат. Нека да разгледаме три начина да **ДЕЙСТВАТЕ**, ако някой ви кара да се чувствате **неудобно** или ви е докоснал по **опасен** начин.

- **И = Избягвайте човека.** Направете всичко възможно да не оставате сами с човек, който извършва опасни докосвания. Ако не можете да избегнете лицето, защото е член на семейството или семеен приятел, преминете към последното действие и кажете на **доверен възрастен**.
- **О = Обадете се за помощ.** Кажете „не“ и избягвайте, за да получите помощ.
- **Д = Кажете на доверен възрастен.** Споделете какво се е случило и им кажете кои **интимни части** са били докоснати.

НАПРАВЕТЕ: Накарайте децата да изслушат примерните изявления за действие и да решат дали смятат, че докосването е добро или не. Накарайте ги да демонстрират с жестове (напр. безопасно = палец нагоре; опасно = направете кръстосани (X) с ръце).

ПОПИТАЙТЕ: Прочетете следните примерни твърдения и ако изявлението е „добре“ или „не е наред“, помолете децата да отговорят с действие, което биха могли да направят от списъка **ИОД** (**И**= Избягвайте човека; **О**= Обадете се за помощ; **Д**= Кажете на доверен възрастен).

ПРИМЕРНИ ТВЪРДЕНИЯ ЗА ДЕЙСТВИЯ

Твърдение 1: Когато прегърнете някого, на когото имате доверие, и това ви кара да се чувствате комфортно.

Жест: Добре = палец нагоре

Изявление 2: Когато **доверен възрастен**, който е във **вашия безопасен кръг**, ви помогне да се изкъпете, за да сте чисти.

Жест: Добре = палец нагоре

Твърдение 3: Когато се чувствате **неудобно**, когато някой ви докосне.

Жест: Не е добре = кръстосани ръце, за да направите х

Разширен въпрос: Кое **ИОД** действие бихте могли да предприемете?

Примерни отговори: **И** = Бих могъл да избегна човека. **Д** = Мога да кажа на **доверен възрастен**.

Твърдение 4: Когато някой докосне **интимните ви части**.

Жест: Не е добре = кръстосани ръце, за да направите х

Разширен въпрос: Кое **ИОД** действие бихте могли да предприемете?

Примерни отговори: **О** = Мога да се обадя за помощ; **Д** = Мога да кажа на **доверен възрастен**.

Изявление 5: Когато някой нарани някого, като го удрия или рита.

Жест: Не е добре = кръстосани ръце, за да направите х

Разширен въпрос: Кое **ИОД** действие бихте могли да предприемете?

Примерни отговори: **О** = Мога да се обадя за помощ; **Д** = Мога да кажа на **доверен възрастен**.

ДЕЙНОСТ ЗА ПРИЛОЖЕНИЕ: Накарайте децата да оцветят страницата с номера на горещата линия в задната част на комикса или да използват дейността за гореща линия - Приложение I. След като приключат с оцветяването, поканете децата да изиграят номерата на горещата линия, като използват цялото си тяло, ръце, или дори ги накарайте да направят числата с глина, за да им помогнат да запомнят номерата на горещата линия.

ЧАСТ 6 - БЕЗОПАСНИ ГРАНИЦИ НА ТЯЛОТО

*Забележка: Важно е да използвате думи, които са подходящи за вашите деца. Можете да използвате анатомично правилните имена **за интимните части**, ако това е процедурата на вашето училище или организация.*

КАЖЕТЕ: Днес ще научим важни правила за безопасност за опазване на телата ни. Частите на тялото, които са покрити с бельо и бански костюми, са **интимни части**, и ако някой ви докосне там или ви принуди да го докоснете там, това е **опасно докосване**. Не забравяйте, че вашето **лично пространство** е като да имате обръч около вас.

НАПРАВЕТЕ: Накарайте децата да протегнат ръце, за да се преструват, че обръчът е около тях, за да създадат **личното си пространство**. Напомнете им, че това е **личната им граница на тялото**.

ПОПИТАЙТЕ: Прочетете следните въпроси и помолете децата да отговорят.

ВЪПРОСИ ЗА ЛИЧНАТА ГРАНИЦА НА ТЯЛОТО

Въпрос 1: Защо правилата за безопасност са важни?

Примерни отговори: Правилата за безопасност могат да помогнат за безопасността ми.

Правилата за безопасност могат да ме **предпазят от опасно докосване**.

Въпрос 2: Къде е личната ви граница на тялото?

Примерен отговор: **Моята лична граница на тялото** може да бъде пространството, което заобикаля тялото ми и интимните ми части.

КАЖЕТЕ: Ще научим три правила за безопасност на **личните граници на тялото**.

Правило №1: Моето тяло ми принадлежи!

На никого друг. Понякога хората във вашия **безопасен кръг** ще помогнат да се грижат за вас и вашето тяло (напр. да ви измие по време на баня, да ви помогне да отидете до тоалетната, когато е необходимо, или да ви помогне да се облечете). **Подвеждащите и несигурни хора** никога не трябва да бъдат в **личната ви граница на тялото**; това е вашето **лично пространство**.

Правило №2: Опасното докосване не е добре.

Ако някой някога ви щипе, докосва, гъделичка или хваща **интимните ви части** или ви натиска насила, това е **опасно докосване**. Винаги казвайте на някого от вашия **безопасен кръг**! Ако случайно е някой от **вашия безопасен кръг** като майка ви, баща ви, леля, чичо, баба и дядо, тогава ще трябва да кажете на вашия учител или полицаи. Ако случайно е някой от вашия **безопасен кръг** като вашия учител или полицаи, тогава кажете на някой друг от вашия **безопасен кръг**.

Правило #3: Опасните тайни не са добре.

Никой не трябва да прави снимки или видеоклипове на вашите интимни части. Ако някой някога направи снимка или докосне **интимните ви части** и ви помоли да го пазите в тайна, това е **опасна тайна**. Не забравяйте незабавно да кажете на някого от вашия **безопасен кръг**.

НАПРАВЕТЕ: Накарайте децата да пеят и изиграят Правилата за безопасност на личните граници на тялото.

Действие за правило #1. Моето тяло ми принадлежи!

Децата могат да вдигнат един пръст, когато пеят „Правило номер 1“. След това почукайте тялото им с длан и те казват: „Моето тяло“. Накрая направете добър жест с двата им палеца и се дръпнете назад, за да посочите тялото им и да кажете „принадлежи на мен“.

Действие за правило #2. Опасното докосване не е нормално.

Децата могат да вдигнат два пръста, когато пеят „Правило номер 2“. След това да размърдат ръцете си, когато кажат „**опасно докосване**“. Накрая ги накарайте да скръстят ръце, за да направят х, когато кажат „не е добре“.

Действие за Правило #3 Опасните тайни не са нормални.

Децата могат да вдигнат три пръста, когато пеят „Правило номер 3“. След това поставете пръст върху устата им, за да издаде звук „ш“, когато кажат „**опасни тайни**“. Накрая ги накарайте да скръстят ръце, за да направят х, когато кажат „не са добре“.

Незадължително: Накарайте децата да оцветят в „Страницата с активност при докосване без покана“ в „Стъпки към Безопасност“ или използвайте страницата за оцветяване на дейността „Нежелано Докосване“ (Приложение J).

ПОПИТАЙТЕ: Прочетете следните въпроси и помолете децата да отговорят.

ВЪПРОСИ ОТНОСНО ПРАВИЛАТА ЗА БЕЗОПАСНОСТ НА ТЯЛОТО

Въпрос 1: Кои са трите правила за **безопасност на личните граници**?

Примерни отговори: 1) Моето тяло ми принадлежи! 2) **Опасното докосване** не е добре. 3) **Опасните тайни** не са подходящи.

Въпрос 2: Защо **правилата за безопасност на личните граници** са важни?

Примерни отговори: Те ми помагат да защита тялото си. Научавам се да казвам „не“, когато се чувствам **неудобно** с човек или място. Знам, че е добре да отида и да кажа на доверен възрастен **в моя безопасен кръг**, ако това някога се случи.

Разширен въпрос: Кои са признаците, че може да се чувствате неудобно, когато някой нахлува в **личните граници на тялото ви** и **лично пространство**?

Примерни отговори: Учестено биене на сърцето, потни длани или да ви прилошее или разстроен стомах са признаци, че може да се чувствам **неудобно**.

КАЖЕТЕ: Важно е да знаете, че вашето тяло ви принадлежи. Когато нещо или някой навлезе в **личните граници на тялото ви** и започнете да се чувствате **неудобно**, имате право да кажете нещо на някого от вашия **безопасен кръг**.

НАПРАВИ: Поканете децата да кажат и изиграят песента „Моето тяло“ по-долу, представляваща декларация за техните лични граници на тялото. Напомнете им, че всяка част от тялото им им принадлежи.

Песен „Моето тяло“

Това са ръцете ми
Това са пръстите на краката ми
Това е коремчето ми
И това е нослето ми
От върха на главата ми
през колената ми, до краката ми
Това е моето тяло
Тялото ми е за мен
(НЕ означава **НЕ** и Спри! означава **Спри!**)

ПИТАЙТЕ: Какви са различните начини, които можете да измислите, за да кажете „не“, когато се чувствате в несигурна ситуация?

Примерни отговори:

*Не благодаря!
Няма начин!
Не!
Не, човече!
Не е за мен!
Долу ръцете!
Върви си!
Няма да стане!*

*Отрицателно!
Аз мисля Не!
Това не е за мен!
Не, това е окончателният ми
отговор!
Спри точно тук!
Н-Е
Хмм...не!*

*Не!
Не мисля така!
Никога!
Не, братле!
Не е моето нещо!
Не ми говори!*

ПРИЛОЖЕНИЕ С ДЕЙНОСТИТЕ: Напомнете на децата, че е „добре“ да кажат „не“ на възрастни или на когото и да било, ако ги помолят да направят нещо, което ги кара да се чувстват **неудобно**. Помолете децата да добавят към песента „Моето тяло“ повече части на тялото, като помислят и посочат други части, различни от вече използваните (напр. ръце, пръсти на краката, корем, нос, глава и крака).

ПРИЛОЖЕНИЯ:

Сесия 1: Доверени и Подвеждащи Хора

Част 1 - Стъпки към Безопасност

- Светофар на безопасност (Приложение А) 35
- Цветни карти за безопасност (Приложение В) 36
- Изображения на героите от Стъпки към Безопасност (Приложение С) ... 37

Част 2 - Безопасен кръг

- Шаблон на ръка за безопасен кръг (Приложение D) 43

Сесия 2: Безопасна и опасна комуникация

Част 3 - Непознати: Кой е безопасен и опасен?

- Изображения на непознатите безопасни и опасни герои (Приложение E) 44
- Картинки за оцветяване на непознатите безопасни и опасни герои (Приложение F) 47

Част 4 - Тайни: Какво е безопасно и опасно?

- Не са необходими приложения

Сесия 3: Канено и нежелано докосване

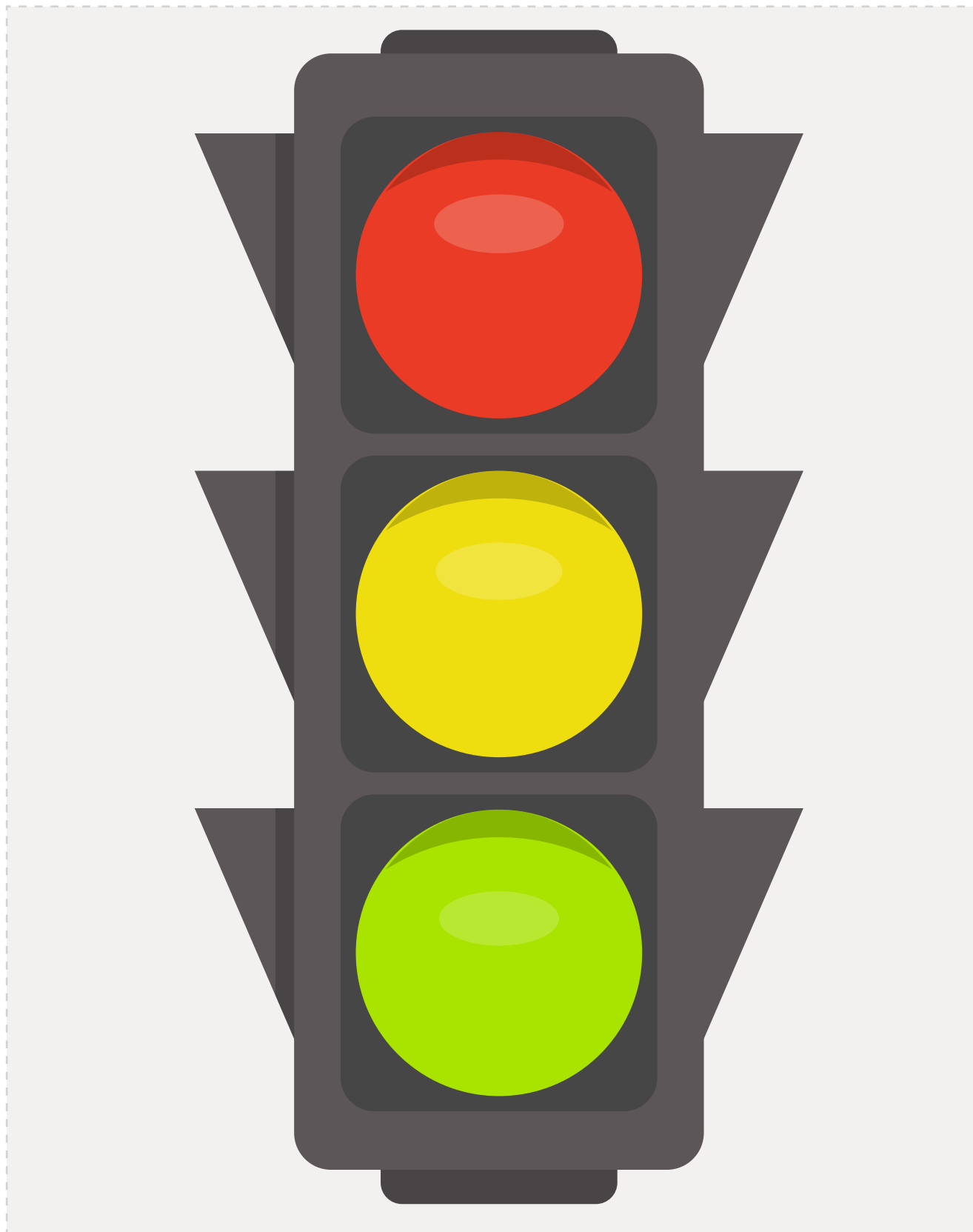
Част 5 - Безопасно и опасно докосване

- Карти с изображения за безопасно и опасно докосване (Приложение G) 53
- Безопасни и опасни думи (Приложение H) 58
- Дейност на гореща линия (Приложение I) 60

Част 6 - Безопасни граници на тялото

- Страница за оцветяване към активност за нежелано докосване (Приложение J) 61

Приложение А: Светофар за безопасност

Приложение В: Цветни карти за безопасност

Приложение С: Стъпки към Безопасност - Продължение на изображенията на герои

Безопасен непознат/майка

Приложение С: Стъпки към Безопасност - Продължение на изображенията на герои

Полицай

Приложение С: Стъпки към Безопасност - Продължение на изображенията на герои

Братът на Мария

Приложение С: Стъпки към Безопасност - Продължение на
изображенията на герои

Иво, подвеждащ човек

Приложение С: Стъпки към Безопасност - Продължение на
изображенията на герои

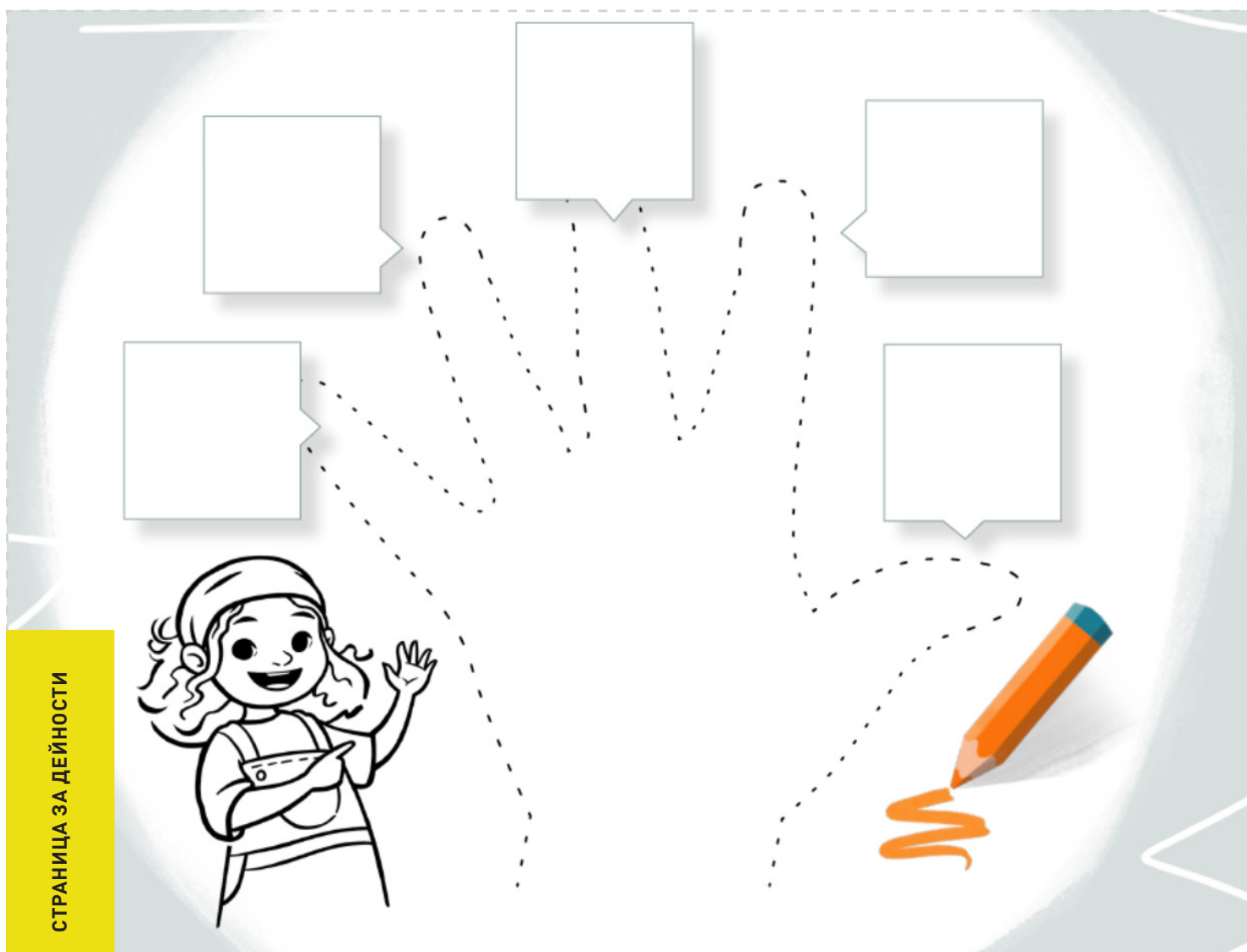
Дядото на Мария

Приложение С: Стъпки към Безопасност - Продължение на изображенията на герои

Мария

Безопасен кръг

Това е моят безопасен кръг. Това е инструмент за безопасност, който ми помага да запомня петимата доверени възрастни, с които мога да говоря, когато не се чувствам в безопасност.

Иво

Приложение Е: Изображения на безопасни и опасни непознати герои -
Продължение

Майка

Приложение Е: Изображения на безопасни и опасни непознати герои -
Продължение

Полицай

Приложение F: Безопасни и опасни изображения за оцветяване на
непознат герой

Мария

Приложение F: Безопасни и опасни изображения за оцветяване на
непознат герой - Продължение

Иво

Приложение F: Безопасни и опасни изображения за оцветяване на
непознат герой - Продължение

Майка

Приложение F: Безопасни и опасни изображения за оцветяване на
непознат герой - Продължение

Дядо

Приложение F: Безопасни и опасни изображения за оцветяване на
непознат герой - Продължение

Полицай

Приложение F: Безопасни и опасни изображения за оцветяване на
непознат герой - Продължение

Иван

Дядо прегръща

**Безопасен непознат, който държи
ръката на Мария**

Мария, Иван и дядо
(ръце на главата и рамото)

Иво грабва раницата

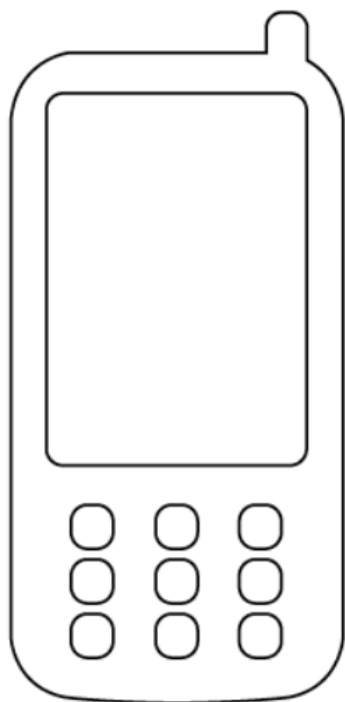

Иво докосва лицето на Мария

ОПАСНО

БЕЗОПАСНО

Номер на гореща линия

Това е телефонният номер на горещата линия, на която мога да се обадя, ако имам нужда от помощ. Мога също да се обадя на **112**, ако има спешен случай.

Безопасно и Опасно докосване

Знам, че безопасното докосване е желано и позволено само когато кажа „да“. Опасното докосване е нежелано и ме кара да се чувствам неудобно, да ме е страх и не трябва да се пази като тайна.

A21.org/Bulgaria

 [@A21Bulgaria](https://www.facebook.com/A21Bulgaria)

  [@A21Bulgaria](https://www.instagram.com/A21Bulgaria)